

Jørgen Hæstrup: Musik for små penge. Træk af musiklivet i Viborg omkring 1920. Odense Universitetsforlag, 1976. 71 pp.

Jørgen Hæstrup er af fag historiker, og hans videnskabelige indsats koncentrerer sig om udviklingen af den danske modstandsbevægelse under besættelsestiden. Måske mindre kendt er hans erindringsbog »Grænseløs tilværelse« (Odense 1966) om drengene i Viborg, hvor forfatteren gennemfører en metode, der anskuer barnets erfaringskreds som eneste gyldige kilde til forståelse af byen Viborg i tiden 1909–23. Det kom der en meget festlig bog ud af. Sideløbende med sit videnskabelige og pædagogiske arbejde har Hæstrup i perioder virket som musikanmelder ved et af de odenseanske dagblade. Hans indsigtfulde forhold til musik kom også hans elever til gode, og mange af dem har hørt om det menneske, hvem Jørgen Hæstrup skylde sin første kontakt med musikkens verden og væsen, nemlig kantor Jens Chr. Hæstrup, der blev et kraftcentrum for musiklivet i Viborg, indtil han i 1923 fik embede som domkantor i Odense.

Den bog, som her skal omtales, har Jørgen Hæstrup skrevet med to-fløjet sigte: at sætte sin far et mindesmærke og derigennem at belyse et stykke dansk kulturhistorie, som stort set har været forsømt af forskningen: musiklivet udenfor hovedstaden – dets repertoire, dets udøvere og de trange vilkår, hvorunder det ikke destomindre udfoldede sig frygtløst og ukueligt. Hæstrup forholder sig ikke som videnskabsmand til sit stof i denne lille bog. Han vælger at optræde som den, der kan fortælle om, hvordan det oplevedes indefra, fordi han selv var med. Bogens påstand er, at den helt personlige erindring stadig er nødvendig som supplement til de skriftlige belæg på en musikudøvelse, der ikke er fastholdt for eftertiden i klingende form, og som i højeste grad bar præg af de ydre

forholds begrænsende effekt. Det har han ret i. Folkemusikken er etableret som genstand for etnologisk undersøgelse, hvor de udøvenes egen opfattelse af miljøet indgår som væsentlig kilde. Den borgerlige amatørmusik – og især den vest for Valby Bakke – findes nok punktvis beskrevet i årbøger, tidsskrifter og jubilæumspublikationer, men noget samlet fremstød for at få dens udøvere i tale, mens tid er, savnes. Og Hæstrup har nok også ret, når han ved bogens »finale« hævder at være måske den sidste, som ud fra personlig erfaring kan fortælle om musikfolket i Viborg o. 1920. Bogens anden hovedpåstand er betydningen af at fokusere på netop dette tidspunkt, fordi det falder, inden massemedierne ændrede lydrummet omkring os. For såvel udøvere som for publikum gælder, at »... i denne ene ting adskilte de sig fundamentalt fra ethvert nutidigt musikpublikum. Ingen af dem var hjernevaskede med mekanisk musik«. Og levede man i en dansk provinsby, var udbudet af levende musik så beskedent, at man for den symfoniske orkestermusiks vedkommende som regel aldrig havde hørt den i utransskriberet version, før man selv tog fat. Det var disse oplevelser Jens Chr. Hæstrup skaffede sine medborgere ved at tage initiativ til oprettelse af Viborg Korforening 1907 og ved i en lang årrække at være nerven i både denne institution og i Viborg Privat-orkester, som begge udfoldede sig uden nogen form for offentlig støtte. Man kan i dag ej heller spore eventuelle private møcener, fordi regnskaberne er forsvundne, og forfatterens støtte for egen erindring er hovedsagelig Jens Chr. Hæstrups private scrapbog med billeder, programmer og avisudklip af anmeldelser. Vi får på denne måde indblik i det repertoire, man uforfær-

det kastede sig ud i med højdepunkter i store kor- og orkesterværker af f.eks. Beethoven, Schubert, Schumann, Wagner og Sibelius. Vi hører om modificeret instrumentering med hjælp fra harmonium eller firhændigt klaver og om samarbejde med regimentsmusikere og ensembler fra nabobyerne. Og vi præsenteres for de forskellige lokale kræfter, som ved store lejligheder suppleredes med folk hentet fra hovedstadens forråd af professionelle solister.

Selvom vanskelighederne ved at holde skruen i søen var af en art, man nu næppe kan forestille sig, så genfinder vi dog endnu i dag det fænomen, som Hæstrup holder frem for vore øjne: den begavede og myreflittige dirigent, der i kraft af sin personlighed formår at engagere en skare begejstrede amatører. Forskellen er bl.a., at der nu findes mulighed for at kante sig ind på offentlige budgetter via den eksisterende lovgivning, og måske navnlig, at målestokken for det klingende resultat kan sættes i forhold til, om galt skal være, et internationalt topplan. Bogens tredie påstand er, at denne forskel absolut ikke har betydning for oplevelsens kvalitet, og det vil næppe kunne bestrides for alvor, selvom man ved anden læsning får indtryk af et vist behov for ydre stimuli. Jeg tænker her på musiklærerinde Emma Buchwaldts bidrag til tidsskriftet »Musik« i årene 1918–24, som gang på gang giver udtryk for beklagelse af, at koncerter med udenlandske kunstnere er så sparsomt repræsenteret i Viborgs musikliv.

Af disse sæsonberetninger får man også et lidt mere nuanceret indtryk af de andre musiktilbud, som fandtes i Viborg på denne tid. Under sin gennemgang heraf nævner Hæstrup således ikke Musikforeningen, som ganske vist heller ikke var voldsomt aktiv, men dog ifølge Emma Buchwaldt gennem årene bragte adskillige ud-

mærkede danske solister og ensembler til byen. Domorganist Gunnar Foss omtales i Hæstrups bog som en fin musiker, der åbenbart har haft et storartet samarbejde med korforening og orkester. Til gengæld får man et lidt blegt indtryk af Foss' egne initiativer omkring kirkens orgel, og atter kan det lønne sig at supplere med Emma Buchwaldts meget positive vurdering i så henseende.

Til gengæld yder Hæstrup fuld retfærdighed overfor Bodil Helsted, pianist, organist og komponist, en dygtig og energisk musiker, som blev en af hovedkræfterne i arbejdet med kor og orkester. Det er så meget mere velgørende, som Bodil Helsted stort set negligeres af både samtidige og senere danske musiklexica. De eneste steder jeg har fundet hende nærmere omtalt er i »Vor Tids danske Musikere og Tonekunstnere« (Vort Land, Kbh. 1937) og i »Dansk Kirkemusiker-Tidende« for 1923. Herudover kan man læse om Bodil Helsted hos A. Lindhjem: »Kvinnelige komponister« (Frederiksstad 1931). Her har vi måske en af bivirkningerne ved at slå sig ned i en fjern provins. Fjernt fra hvad? spørger lokalhistorikeren. I hvert fald ikke fra det frodige musikliv i Viborg, som Bodil Helsted selv har skildret i »Jul i Viborg« for 1931. Det er en morsom artikel, som Hæstrup med rette refererer til, for den kompletterer hans eget arbejde, bl.a. ved at føre udviklingen op til 1930.

Man skal som bekendt ikke anmelde en bog ud fra intentioner, den ikke har haft, og det er heller ikke sket her. Alligevel må det undre, at Jørgen Hæstrup har været så overordentlig konsekvent med hensyn til at afstå fra dokumentation under udarbejdelsen af »Musik for små penge«. Et overkommeligt tillæg ville have lettet vejen til det videre studium, som forfatteren selv anser for betydningsfuldt. Udover en bibliografi kunne der være tale om et noteap-

parat med data om de personligheder, som figurerer i så rigt mål. Man kunne også tænke sig en illustrationsliste med angivelse af proveniens, hvor den kendes, til det meget morsomme billedstof. Endelig har man lyst til at stille et indiskret spørgsmål: Hvad bliver der af hoveddokumentet, Jens Chr. Hæstrups scrapbog, som viste sig i

stand til at åbne erindringens døre? Men lad os til slut sammenfatte, hvad vi faktisk fik, nemlig et interessant vidnesbyrd aflagt i en let læst stil, spækket med muntre anekdoter og farvet af en vis overbærenhed, en lille distance, som dog til stadighed genembrydes af ærlig beundring og indforstået delagtighed.

Mette Müller

Jan Maegaard: Præludier til musik af Arnold Schönberg. Edition Wilhelm Hansen, København, 1976. 203 pp.

Denne bog om Schönbergs musik er baseret på en række radioforedrag, som Maegaard holdt så langt tilbage som 1967–69. Bogmanuskriptets forord er dateret juli 1970, men udgivelsen fandt først sted i 1976 (grunden hertil kender jeg ikke).

Undertegnede hørte selv til dem, som sad med begge ører i radioen, når Maegaard dengang – i sidste halvdel af 60'erne – talte om modernisme, ekspressionisme, tolvtonemusik (eller Bachs h-mol-messe for den sags skyld); han forekom mig simpelthen at være så nogenlunde den eneste i landet, der repræsenterede noget progressivt inden for faget, såvel m.h.t. arbejdsfelt som arbejdsmåde. Han havde frem for alt en formidabel evne til at skabe sammenhæng mellem aspekter, som ellers alt for ofte blev isoleret fra hinanden: biografiske, kildekritiske, kompositionstekniske og udtryksmæssige aspekter gik ligesom op i en højere enhed, hvor modsætningen mellem en videnskabeligt kvalificeret, intellektuel musikforståelse og en mere følelsespræget musikoplevelse ophævedes. – Sådant mente jeg i hvert fald dengang.

Idag forekommer Maegaard mig ikke mere så progressiv, tværtimod. Det skyldes, at jeg ikke længere mener, at man kan tale om en videnskabeligt kvalificeret musikforståelse, med mindre den er materielt og

samfundsmæssigt funderet. Og dette aspekt mangler ganske hos Maegaard; det ligger uden for hans interessesfære. Den førnævnte »højere enhed« er af ren åndelig art, og en sådan idealistisk grundholdning er for mig at se klart uvidenskabelig og må – herfra hvor jeg står – karakteriseres som reaktionær (i praksis viser den sig også uafledeligt at afføde (fag)politisk reaktionære standpunkter). I det følgende skal jeg imidlertid lade hele dette spørgsmål ligge og i stedet holde mig til det, som Maegaards bog positivt handler om, – med andre ord skrue vurderingsgrundlaget tilbage til ca. 1968 og behandle bogen som om jeg mente det samme som dengang.

Bogen er en samling indbyrdes uafhængige analyser af 19 Schönberg-værker; for så vidt en slags koncertfører, i hvert fald i højere grad en opslagsbog end én, man læser fra ende til anden. Men omfanget og kvaliteten af de enkelte analyser overskrider naturligvis langt, hvad man kan finde i en normal koncertfører. Manuskriptets fortid som radioforedrag er meget tydeligt, på godt og ondt. Beundringsværdig er Maegaards evne til i »radiosprog« at formulere selv vanskeligt tilgængelige faglige problemstillinger på en alment forståelig og fængende måde. Oversættelsen fra radiomedium til bogform kan dog undertiden